

RÖVID KÖZLEMÉNY

Az *Eranthis hyemalis* (L.) Salisb. felfedezése és az *Adenophora liliifolia* (L.) Ledeb. ex A. DC. új előfordulása a Gömör–Tornai-karszton

FARKAS Tünde

Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, 3758 Jósavfő, Tengerszem oldal 1.;
kortike2@freemail.hu

Érkezett: 2025.04.15.; Átdolgozva: 2025.07.10.; Elfogadva: 2025.07.11.

Kulcsszavak: előfordulási adatok, Északi-középhegység, florisztika, fokozottan védett faj, többör, védett faj.

Összefoglalás: A rövid közleményben két védett növényfaj utóbbi években talált új előfordulásáról számolok be. 2025 februárjában az *Eranthis hyemalis* egy kis állománya került elő a Baradla-tetőn Aggtelek községhatárában, melegkedvelő tölgyes aljnövényzetében. A faj a Gömör–Tornai-karszt flórájára új. Ugyancsak Aggtelek környékén, a Lopó-galyától északra lévő többör északi kitettségű oldalában pedig a térségben rendkívül megritkult, fokozottan védett *Adenophora liliifolia* három kifejlett, többéves tövét találtam 2022 májusában. Jelenleg a Gömör–Tornai-karszton összesen négy töről van tudomásunk.

Idézés: Farkas T. 2025: Az *Eranthis hyemalis* (L.) Salisb. felfedezése és az *Adenophora liliifolia* (L.) Ledeb. ex A. DC. új előfordulása a Gömör–Tornai-karszton. Bot. Közlem. 112(2): 237–240. <https://doi.org/10.17716/BotKozlem.2025.112.2.237>

2025. február 9-én a Gömör–Tornai-karszton (KEF kód: 7588.2), az aggteleki Baradla-tetőn, a Baradla-barlang felett lévő kilátóhoz vezető turistaút mentén, melegkedvelő tölgyes alján figyeltem fel az *Eranthis hyemalis* (L.) Salisb. példányaira. Összesen 67 virágzó tövet számoltam, egymástól pár méter távolságra, 9 ponton, összesen kb. 4 négyzetméternyi területen. Valószínűleg ültetett, de meghonosodott állományról van szó. A faj korábban nem volt ismert a Karsztról, de láthatóan jól érzi magát ezen a termőhelyen és terjed. Meg kell említeni, hogy a múltban számos esetben volt szándék növénytelepítésre a Baradla-barlang bejáratának közelébe, és néha gyakorlati megvalósításra is volt eset. Így például Kessler Hubert barlangkutató és a barlang egykori igazgatója tervezte egy botanikus kert létrehozását 1930–1940 között a kárpáti flóra fajából (SZÉKELY 2008), de ez nem valósult meg. Igaz, Boros Ádám javaslatára ültettek a bejáratához *Campanula carpatica* Jacq.-t, de nem sokkal az ültetést követően elpusztult (BOROS 1936).

A téltemető eredetileg Dél-Európában őshonos, mediterrán elterjedésű faj, mely a 17. században dísznövényként került be Közép-Európába és kertekből vadult ki. Mára a magyar flóra részévé vált (JÁVORKA 1924–1925, SOÓ 1966, FARKAS 1999, SIMON 2000, KIRÁLY 2009). Jelenleg törvényesen védett kora tavaszi virágunk, eszmei értéke 5000 Ft.

Magyarországon elsősorban a Dunántúlon ismert. A Dunától keletre csak Debrecen belterületéről van recens adata a Nagyerdőből, parkból (MOLNÁR et al. 2017). Korábban élt a Bükkben Lillafüred (Soó 1966), Hámor (BUDAI 1913, JÁVORKA 1924–1925) és Dédestapolcsány (Soó 1966) környékén, valamint a Zempléni-hegységben Pálháza: Kőkapunál (Soó 1966) is, de ezekről a termőhelyekről mára teljesen eltűnt. Az aggteleki állomány tehát az Északi-középhegységben a jelenleg ismert egyetlen előfordulás. Különösen érdekes, hogy ez az elsősorban üde erdők aljnövényzetében élő faj Aggteleken melegkedvelő tölgyes (*Corno-Quercetum pubescentis*) alatt virít, déli kitettségű, sziklás, de viszonylag üde élőhelyen, ami szintén a populáció mesterséges létrehozására utalhat.

Szintén Aggtelek községhatárában 2022. május 27-én a Lopó-galyától északra lévő töbör északi kitettségű oldalában (KEF kód: 7489.3), gyertyános-tölgyes szegélyében, cserjésedő, kis kiterjedésű hegyi réten végzett botanikai kutatás alkalmával bukkantam a fokozottan védett lágyszárú élő *Adenophora liliifolia* (L.) Ledeb. ex A. DC. 3 kifejlett, többéves példányára. A területre abban az évben augusztusban is visszatértem, de sajnos minden tövet lerágva találtam. Következő tavasszal a megjelölt töveket bekerítettük a vadkár megelőzése érdekében. Két példány azóta is virágzik, és termést érlel. A harmadik tő sajnos nem hajtott ki. Az illatos csengettyűvirág korábban a Gömör–Tornai-karszt több pontján is élt, így Aggtelek: Nagy-völgy, Nagy-völgy-tető (BUDAY 1980), Fekete-tó-völgy (VOJTKÓ 1999), Béke-barlangi felfedező ági bejárat (JAKUCS 1952), Égerszög: Tóth-völgy (BUDAY 1980). Az utóbbi 15 évben azonban már csak Aggtelek Csiszár-nyilasból ismert (VOJTKÓ 2013), hasonló élőhelyről, ahol jelenleg két tő él. A Karszton az új felfedezéssel együtt is mindössze négy tő a teljes állomány nagyság.

Magyarországon nagyon megritkult, fokozottan védett növény, amely a Gömör–Tornai-karszton kívül ma már csak a Zempléni-hegység és a Duna–Tisza-köze néhány pontján fordul elő (FARKAS és VOJTKÓ 2013, FARKAS 2020).

Irodalomjegyzék

- BOROS Á. 1936: Florisztikai jegyzetek 1915–1971. Kézirat. Magyar Természettudományi Múzeum, Tudománytörténeti Gyűjtemény, Budapest
- BUDAI J. 1913: Újabb adatok a Bükk-hegység és dombvidéke flórájához. Magyar Botanikai Lapok 12: 315–327.

- BUDAY G. 1980: Az Aggtelek környéki kavicslát vegetációjának cönológiai és ökológiai feldolgozása II. A víznyelő eróziós völgyek erdőtársulása (*Astrantio-Tilietum* ass. nov.). Acta Biologica Debrecina 17: 113–128.
- FARKAS S. (szerk.) 1999: Magyarország védett növényei. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 416 pp.
- FARKAS T. 2020: Az illatos csengettyűvirág (*Adenophora liliifolia*) biológiai jellemzői. Botanikai Közlemények 107(1): 57–74. <https://doi.org/10.17716/BotKozlem.2020.107.1.57>
- FARKAS T., VOJTKÓ A. 2013: Az illatos csengettyűvirág (*Adenophora liliifolia* (L.) Ledeb. ex A. DC.) aktuális helyzete, morfológiai változatossága és élőhelyválasztása Magyarországon. Botanikai Közlemények 100(1–2): 77–102.
- JAKUCS P. 1952: Újabb adatok a Tornense flórájához. Annales Biologicae Universitatum Hungariae (1952) Pars Debreceniensis 2: 235–243.
- JÁVORKA S. 1924–1925: Magyar Flóra (Flora Hungarica). Magyarország virágos és edényes virágatlan növényeinek meghatározó kézikönyve. I–II. kötet. Studium, Budapest, 1307 pp.
- KIRÁLY G. (szerk.) 2009: Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jószaft, 616 pp.
- MOLNÁR CS., HASZONITS GY., MALATINSZKY Á., KOVÁCS G. K., KOVÁCS G., NAGY T., MOLNÁR V. A., TAKÁCS A. 2017: Pótlások Magyarország edényes növényeinek elterjedési atlaszához III. Kitaibelia 22(1): 122–146. <https://doi.org/10.17542/kit.22.122>
- SIMON T. 2000: A magyarországi edényes flóra határozója. Harasztok–Virágos növények. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 976 pp.
- SOÓ R. 1966: A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve II. Akadémiai Kiadó, Budapest, 655 pp.
- SZÉKELY K. 2008: Kessler Hubert a barlangkutató. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jószaft, 158 pp.
- VOJTKÓ A. 1999: Az Aggteleki Nemzeti Park vegetációtérképezése 1:10 000-es méretarányban. Kutatási jelentés, Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jószaft, 11 pp.
- VOJTKÓ A. 2013: Az *Adenophora liliifolia* új előfordulása a Tornai-karszton. Kitaibelia 18(1–2): 181–182.

SHORT COMMUNICATION

Discovery of *Eranthis hyemalis* (L.) Salisb. and a new occurrence of *Adenophora liliifolia* (L.) Ledeb. ex A. DC. in the Gömör–Torna Karst, NE Hungary

T. FARKAS

Aggtelek National Park Directorate, 3758 Jószaft, Tengersizem oldal 1, Hungary;
kortike2@freemail.hu

Received: 2025.04.15.; Revised: 2025.07.10.; Accepted: 2025.07.11.

Key words: doline, floristics, North Hungarian Range, occurrence data, protected species, strictly protected species.

New occurrences of two rare plant species from the Gömör-Torna Karst (NE Hungary) are reported here. A small population of *Eranthis hyemalis* was discovered on Baradla-tető (Aggtelek) in February 2025. It grows in a *Ceraso-Quercetum pubescentis* forest. This species is new for the flora of Gömör-Torna Karst. The strictly protected *Adenophora liliifolia* has become extremely rare in the region. Three fully developed individuals were encountered on the north-facing side of a doline north of Lopó-galya (Aggtelek) in May 2022. Currently altogether four individuals of the species are known from the Gömör-Torna Karst.

Citation: Farkas T. 2025: Az *Eranthis hyemalis* (L.) Salisb. felfedezése és az *Adenophora liliifolia* (L.) Ledeb. ex A. DC. új előfordulása a Gömör-Tornai-karszton. Bot. Közlem. 112(2): 237–240. <https://doi.org/10.17716/BotKozlem.2025.112.2.237>